

УДК 65.050 (4Укр.-6Крм.)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ УЧАСТІ У ЕКОНОМІЦІ

С.П.НАЛИВАЙЧЕНКО – к.е.н., доцент, Кримський ін-т економіки

Вступ. «Векторний» підхід до оцінки державних вкладень породжує ряд вимог до організації звітної інформації. Слід викреслить слідучі шість умов, яким повинна задовольняти раціонально побудована система індикаторів:

- релевантність (вступ усіх індивідуальних показників-індикаторів повинно бути виправдованим);
- достовірність (використуєма інформація повинна бути вільна від суттєвих помилок);
- зрозумілість (система показників повинна бути зрозуміла не тільки фаховцям, але й кожному «середньому» користателю);
- когерентність (забезпечення погоджуваності змін індикаторів і еволюції аналізуємого об'єкту);
- динамічна порівнянність (за допомогою цих показників користатель повинен залучити уяву про покращення або погіршення ситуації у динаміці);
- регіональна порівнянність (система ефективних індикаторів повинна забезпечувати можливість проведення міжкrajінових порівнювань).

Непрямий аналіз ефективності державних вкладень. Методологія непрямого аналізу державних вкладень найбільше пристосована до сфери науки та військово-промислового комплексу. Зокрема, для оцінки результативності витрат на науку (включно витрати на НІОКР), використовуються слідуючі показники: рівень технічної обґрунтованості науки; кількість зальок на винаходи; число національних компаній, які входять до переліку 500 значніших корпорацій світу; число патентів, які знаходяться у власності держави; число осіб, нагороджених Нобелівською премією. Для військово-промислового комплексу отсліджується така показники, як число розробок подвійного використання, т.ч. тих, які можуть бути використані як в військових, так і в громадянських метах; число технологій, переданих військовим комплексом на потрібність громадського сектору та т.п. Конкретні ж процедури усереднення усіх цих показників для залучення агрегатної макрооцінки можуть бути скільки завгодно різноманітними.

Факторний аналіз ефективності державних вкладень. У ряді випадків для більш детального та старанного аналізу конкретних видів фінансових вкладень держави, маючих соціальну спрямованість, використовується "розвернута" факторна схема, базована на методології "трьох Е": економія (economy), ефективність (efficiency), продуктивність (effectiveness) [1].

Так, наприклад, відповідно з підходом, адитованим професором Королевської Військової Академії Голландії Ніко Модем показник загальної соціальної ефективності державних вкладень $E_{соц}$ має вигляд: $E_{соц} = E/B$, де E - соціальний ефект на виході фінансуємого заходу; B - об'єм бюджетних коштів, спрямованих на фінансування заходів та дозволяючих одержати ефект E . Тоді у відповідності з методологією "трьох Е" показник $E_{соц}$ можна показати у вигляді:

$$E_{соц} = E_{ек} E_{еф} E_{пр} \quad (1)$$

де $E_{ек} = Z/B$ - коефіцієнт економії бюджетних коштів; Z - загальні затрати на проведення заходів (тут припускається, що держава приймає участь у фінансуванні цього заходу, при цьому ступінь участі з часом може змінюватись); $E_{еф} = V/Z$ - коефіцієнт економічної ефективності фінансуємого заходу; V - загальний підсумок від проведення заходу; $E_{пр} = E/V$ - коефіцієнт соціальної продуктивності проведеного заходу (тут припускається, що соціальний ефект E не збігається з загальним фінансовим підсумком V) [2].

Таким чином, формула (1) дозволяє зрозуміти, за рахунок якої факторної групи змінюється коефіцієнт $E_{соц}$, а саме: за рахунок скорочування долі бюджетних коштів у загальних затратах по аналізуємому доходу; за рахунок підвищення економічної віддачі проекту, або за рахунок підвищення його соціальної нагодованості.

Хоча формула (1) і є зручним допоможним аналітичним інструментом, слід все ж вказати важливий критичний момент його застосування в практичних розрахунках. Показник $E_{соц}$ може оцінюватися або у фізичних, або в умовних одиницях, в той час як показник B розраховується у коштовному вираженні, і, як правило, у поточних цінах. При такому підході порушається п'ята умова формування раціональної системи індикаторів - умова динамічної порівнянності. Тому, для досягнення порівнянності підсумків коефіцієнти $E_{соц}$ і $E_{пр}$ слід коректувати на індекс-дефлятор.

Класичним прикладом застосування факторного розкладення (1) може служити оборонна промисловість, фінансування якої може здійснюватися як приватним сектором, так і державою. Підсумком військово-промислової діяльності є як фінансова вируч-

ка, так і соціально значні досягнення (прогресивні технології для громадського сектору економіки і т.п.). Таким чином, усі коефіцієнти у правій частині (1) є значними (не рівними одиниці) та дозволяють проводити змістовий факторний аналіз.

Ефективність державних заходів з крапки зору відповідності здобутих підсумків поставленим цілям. Як характеристика ефективності практичних дій держави відносно проєктуємих цільових установлень може використовуватись коефіцієнт погодження $K_{\text{поз}}$:

$$K_{\text{поз}} = E_{\text{соц}} / E_{\text{прт}} \quad (2)$$

де $E_{\text{соц}}$ - фактична (доглядна) величина показника загальної соціальної ефективності, $E_{\text{прт}}$ - проєктуєма (бажанна) величина показника соціальної ефективності.

Якщо $K_{\text{поз}} = 1$, має місце ідеальне погодження цілей та підсумків; значення $K_{\text{поз}} < 1$ сигналізує про визначні прорахування в економічному проєктуванні, або про надоліки в практичному механізмі реалізації проєкту; якщо $K_{\text{поз}} > 1$, досягається економія ресурсів відносно планових показників.

Зрозуміло, що формули (1) та (2) дозволяють проводити "наскрізну" оцінку "якості" процесу координації соціально-економічних цілей та реальності, дякуючи розрахунку приватних коефіцієнтів погодження для усіх трьох груп факторів, фігурувавших у (1). В свою чергу, це дозволяє визначити "вузькі місця" у програмно-цільовому проєктуванні державних заходів.

Висновки:

Державні заходи носять переважно некомерційний характер і виправдані тільки з крапки зору тих соціальних і стратегічних цілей, які переслідує держава. Це автоматично припускає ще одну дуже важливу лінію щодо оцінки ефективності державної участі, а саме: зрівняння очікуємих та фактичних підсумків державної діяльності. Такий підхід визначається тим фактом, що централізоване виділення фінансових коштів держави та розвиток державного сектору економіки на практиці, повинно, на наш погляд, достатньо жорстко плануватися. Іншими словами, у відношенні державних починань треба використовувати програмно-цільові методи економічної обґрунтованості. В зв'язку с цим, правомірна оцінка виконання тих проєктировок, які закладаються у основу того або іншого державного заходу. Раніше у вітчизняній практиці порівняно аналогічна робота проводилась щодо оцінки виконання народно-господарських планів. В дійсний час ця лінія в оцінці ефективності державних програм знаходить широке використання і за рубежом (наприклад, у Департаменті оборони у Голандії).

Література:

1. Steeves D. A. Sosial Mandate // GGA Magazine. 1994. Dec. С.25.
2. Mol N. P. Performance Indicators in the Dutch Department of Defence // Financial Accountability and Managment. 1996. 12(1), Feb. С.75.
3. Макконнелл К., Брюс Л. Экономика: Принципы, проблемы и политика. В 2-х тт., пер. с англ. - М., 1998.
4. Пороховский А.А. Рыночное развитие и государство. США: ЭПИ. - 1997 - №7.

УДК: 330.322:338.431.6

**ІНВЕСТАЦІЙНИЙ КЛІМАТ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ
ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ, СТАН ТА НАПРЯМИ ПОЛІПШЕННЯ**

Л.О.АБСАВА – ст. викладач, Херсонський ДАУ

В умовах становлення ринкових відносин та структурної перебудови стійкий розвиток галузей АПК потребує інвестиційної активності. Нажаль за останні роки відбувається значне скорочення інвестицій в аграрний сектор України і Херсонської області, особливо в основний капітал.

Зниження обсягів інвестицій зумовлено низькою ефективністю виробництва в регіоні та погіршення фінансового стану підприємств АПК. В 1999 році лише 54 підприємства АПК із 358 були прибуткові, сума збитку склала 235.4млн.грн., рентабельність реалізованої продукції - 26.2 %.

Як відомо, капітал надходить в ті сфери економіки, де його прибутковість буде найвищою. Херсонська область, нажаль, по більшості макроекономічних показників не має інвестиційної привабливості.

Херсонська область – аграрно-індустріальний регіон, до складу якого входить вісімнадцять адміністративних районів з різним рівнем розвитку.

На початок 90-х років капітальні вкладення в основний капітал аграрного сектору регіону склали щорічно близько 500 млн. грн. В 1999 році вони зменшилися в 14 разів і склали лиш 35.8 млн.грн.

За період 1997-1999 рр. лише в шістьох районах області збільшився обсяг інвестицій і підвищилася їх питома вага в загальній сумі інвестицій.

При аналізі фінансового забезпечення інвестиційного процесу важливо дослідити вплив основних показників на обсяг інвестицій по районам. Для цього проведемо кореляційно-регресивний